

JACEK NOWAK

ELEMENTY PROCESU DECYZYJNEGO BANKÓW W OCENIE ZAGROŻENIA UPADŁOŚCIĄ PRZEDSIĘBIORSTWA

Wprowadzenie

Podmiot gospodarczy działając w otoczeniu narażony jest na zmienne warunki funkcjonowania, których wpływ na możliwość przetrwania jest niebagatelny. Możliwość kontynuowania działalności wedle przyjętych założeń, w tym m.in. osiągnięcia przychodów i utrzymania określonego poziomu jest przedmiotem analiz, tak wewnątrz, jak i w otoczeniu podmiotu gospodarczego. Stąd zatem, byt ekonomiczny przedsiębiorstwa¹ rozumiany jako zdolność do przetrwania w warunkach zmiennego otoczenia podlega analizie przez konkurentów, ale przede wszystkim przez te podmioty, które zainteresowane są trwaniem przedsiębiorstwa. Zagadnienie to ze zrozumiałych względów podlega wnikliwej syntezie ze strony instytucji finansujących. Stąd niezbędna wydaje się szczegółowa identyfikacja przestrzeni działalności przedsiębiorstwa z uwzględnieniem stref zagrażających utrzymaniu go przy życiu².

Ryzyko kredytowe

Ze względu na rosnącą konkurencję przedsiębiorstw, rozszerzanie działalności w nowych dziedzinach, a także postępujące procesy globalizacji, wzrasta konieczność elastycznego podejścia do zmian rynkowych³. Wzrost ryzyka wymusza dostosowanie badań nad procesami decyzyjnymi i zdolnością do ewolucji w tym zakresie⁴. Szczegółowe analizy dotyczą zmienności wskaźników finansowych i towarzyszących im uwarunkowań w dzia-

¹ Za słownikiem synonimów, „byt” rozumiany jest, jako: trwanie, utrzymanie, A. Dąbrówka, E. Geller, R. Turczyn: *Słownik synonimów*, Wydawnictwo MCR, Warszawa 1995, s. 36 i 214. Równocześnie byt za słownikiem języka angielskiego rozumiany jest jako survival (przetrwanie), J. Stanisławski: *Wielki słownik polsko-angielski*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna Philip Wilson, Warszawa 1994, s. 104.

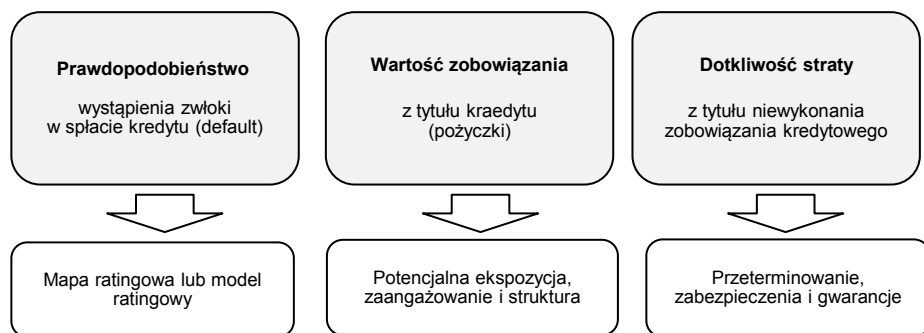
² Autor rozumie utrzymanie przy życiu przedsiębiorstwa, jako jedną z faz cyku życia przedsiębiorstwa, związaną z zagrożeniem dla kontynuowania działalności. S. Slatter, D. Lowett: *Restrukturyzacja firmy. Zarządzanie przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych*, WIG-Press, Warszawa 2001, s. 2.

³ W. Szymański: *Globalizacja i kryzys a uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw. Od podejścia popytowego do podażowego*, materiały konferencyjne – Konferencja pt. „Źródła wzrostu konkurencyjności polskich przedsiębiorstw”, SGH, 16 listopada 2009 r., s. 10.

⁴ R.S. Khatta: *Risk Management*, Global India Publications, New Delhi 2008, s. 211.

łałości⁵. Dąży się do identyfikacji czynników determinujących możliwości zaistnienia poszczególnych wariantów, odzwierciedlając ryzyko im przypisywane. W rozważaniach prowadzonych przez wybranych autorów zwraca się uwagę m.in. na wąski wycinek prac analitycznych w zakresie analiz wrażliwości⁶. Celem tych rozważań jest przedstawienie możliwości oceny skutków turbulencji w relacji do stanu przedsiębiorstwa i zasadności podejmowania korekt decyzyjnych lub zaniechania działań wcześniej planowanych.

Identyfikacja ryzyka zaistnienia zjawisk niekorzystnie wpływających na egzystencję przedsiębiorstwa winna odzwierciedlać skalę zagrożenia dla planowanych pierwotnie działań. Typowymi obszarami prowadzenia analiz wrażliwości są obszary przewidywanych przychodów, kosztów na poziomie operacyjnym, zmienności kursów walutowych, stóp procentowych, cykli koniunkturalnych, zmian norm prawnych, etc. O ile jednak analizy wrażliwości⁷ na etapie konstrukcji projekcji finansowych podmiotu gospodarczego są czynnościami wykonywanymi przez dany podmiot, to ich pogłębione wersje z uwzględnieniem identyfikacji czynników zagrażających kontynuacji działalności lub prowadzących do upadłości przedsiębiorstwa winny być przygotowywane przez instytucje finansujące lub też na ich rzecz.

Rysunek 1. Komponenty ryzyka kredytowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Colquitt: *Credit Risk Management: How to Avoid Lending Disasters and Maximize Earnings*, The McGraw Hill Companies, New York 2007, s. 216.

Szczególnym przypadkiem podlegającym wnikliwej analizie przez finansujących, w tym banki, jest, jak się wydaje, rozpatrzenie zagrożenia upadłością przedsiębiorstwa. Do istotnych przypadków należy identyfikacja ryzyka braku spłaty zobowiązań kredyto-

⁵ M. Zaleska, K. Owczarz, *Analiza przyczyn i skali upadłości przedsiębiorstw*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Szkoła Główna Handlowa, nr 52/2004, s. 11.

⁶ K.G. Palepu, P.M. Healy, *Business analysis & valuation: using financial statements*, Thomson South-Western, Mason 2008, s. 6–16.

⁷ W.F. Samuelson, S. G. Marks: *Ekonomia menedżerska*, PWE, Warszawa 1998, s. 34.

biocy, w tym zwrotu kapitału oraz odsetek w czasie oznaczonym. Wskazanie parametrów determinujących zagrożenie w określonych obszarach funkcjonowania przedsiębiorstwa winno prowadzić do wypracowania stosownych wniosków w ramach procesu decyzyjnego instytucji kredytowej. Wynikową powinna być konkluzja co do trwałości bytu podmiotu gospodarczego i skutków identyfikowanych zagrożeń, w skrajnym przypadku odzwierciedlając scenariusz upadłości (rys. 1). Wiedza winna obejmować informacje co do zdolności przedsiębiorstwa, jako potencjalnego dłużnika do regulowania zobowiązań kredytowych (pożyczkowych), a także adekwatność przyjętych zabezpieczeń. Zwykle analizy tego typu prowadzone są na bazie parametryzacji procesu decyzyjnego, a skala ryzyka kredytowego jest m.in. efektem takich wyróżników, jak⁸:

- prawdopodobieństwo niewypłacalności przedsiębiorstwa kredytobiorcy,
- kwota ekspozycja w czasie zaniechania wykonywania zobowiązań pozostałych do spłaty,
- straty z tytułu niewykonania zobowiązań.

Proces decyzyjny banku winien być poprzedzony wnikliwym studium analitycznym wrażliwości, uwzględniając lokalne regulacje prawne oraz praktyki i standardy wypracowane w ramach relacji wzajemnych z kontrahentami. Przykładem standaryzacji prawnej mającej niebagatelne znaczenie dla funkcjonowania przedsiębiorstw, a w konsekwencji dla prowadzonych analiz kredytowych, są regulacje Nowej Umowy Kapitałowej (NUK)⁹. Normy te promują bezpieczeństwo i stabilność systemu finansowego poprzez zwiększenie wrażliwości na ryzyko, tworząc schemat uniwersalnego podejścia do ryzyka, zasad jego analiz oraz zapewnienia równych warunków konkurencji¹⁰. W ramach przyjętych zasad określania (oszacowania) ryzyka, prezentowanych w NUK, przyjęto jednolitą definicję niewywiązywania się ze zobowiązań. Ma ona zastosowanie dla całego portfela kredytowego instytucji kredytowej niezależnie od wykorzystanych narzędzi ratingowych¹¹. Przyjęto bowiem, że dla określonego dłużnika ma zastosowanie określenie niewykonanego zobowiązania w przypadku, gdy bank uznaje, że istnieje znaczne prawdopodobieństwo niewywiązania się ze spłaty zobowiązania bez zastosowania procesu windykacji, lub nieregulowanie zobowiązań trwa ponad 90 dni odnośnie każdego zobowiązania kredytowego (przekrocze-

⁸ J. Colquitt: *Credit Risk Management: How to Avoid Lending Disasters and Maximize Earnings*, The McGraw Hill Companies, New York 2007, s. 216.

⁹ Standaryzacja pomiaru adekwatności kapitałowej przygotowana przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego została odzwierciedlona w normach UE, regulacje Nowej Umowy Kapitałowej rozpoczął pod koniec XX wieku, gdy opublikowano standardy adekwatności kapitałowej wypracowane przez Bazylejski Komitet Nadzoru Bankowego (*A new capital adequacy framework*); 1 kwietnia 2007 r. zostały przyjęte uchwały Komisji Nadzoru Bankowego, którymi wprowadzono w Polsce Dyrektywy 2006/48/WE i 2006/49/WE Parlamentu Europejskiego oraz Rady z dnia 14 czerwca 2006 r., które stanowią Nową Umowę Kapitałową (NUK), określaną także, jako Basel II.

¹⁰ M. Dzieliński: *Wpływ nowych regulacji kapitałowych na konkurencyjność polskich banków*, Narodowy Bank Polski, Materiały i studia, Warszawa, 12/2008, nr 229, s. 10.

¹¹ M. Stefański: *Nowe regulacje dotyczące wymagań kapitałowych wobec banków*, Narodowy Bank Polski, Materiały i studia, Warszawa, 12/2006, nr 212, s. 21.

nie sald uznaje się za zaległe, gdy klient przekroczył przyznany limit, lub gdy obniżono taki limit poniżej bieżącej wykorzystanej kwoty).

Regulacje ostrożnościowe

Regulacje ostrożnościowe mają zatem na celu przeciwdziałanie potencjalnym negatywnym skutkom niewypłacalności przedsiębiorstwa wobec instytucji finansujących. Uruchomienie zabezpieczeń zastosowanych w ramach finansowania nie jest bowiem dążeniem, jakie może przyjmować bank w procesie finansowania, a jedynie pewną formą zagwarantowania spłaty zobowiązań zaciągniętych przez podmiot gospodarczy.

Trudności w spłacie zobowiązań, w tym nieregularne wypełnianie harmonogramu przez przedsiębiorcę może być pierwszym sygnałem dla banku co do kondycji podmiotu gospodarczego. Kwestią kluczową dla instytucji finansowej jest właściwe odczytywanie sygnałów z otoczenia przedsiębiorstwa, w tym m.in. informacji branżowych oraz danych o koniunkturze gospodarczej i wypłacalności kooperantów, pozyskiwanych z wywiadowni gospodarczych¹² lub publikowanych przez bank centralny (tab. 1).

Tabela 1

Jakość dużych zaangażowani w podziale na sekcje gospodarki
– wybrane dane publikowane przez Narodowy Bank Polski w 2011 roku (%)

Sekcja	Udział sekcji w należnościach ogółem	Udział sekcji w należnościach o stwierdzonej utracie wartości	Wskaźnik należności zagrożonych
Rolnictwo	1,6	1,4	9,4
Górnictwo	0,9	2,1	19,6
Przetwórstwo przemysłowe	28,5	30,7	9,4
Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię	4,0	0,7	4,8
Dostawy wody, ścieki, odpady	1,3	0,7	4,8
Budownictwo	15,6	16,6	9,2
Handel i naprawy	19,8	17,0	7,4
Transport i gospodarka magazynowa	2,8	3,4	10,6
Hotele i restauracje	2,1	4,1	16,9
Obsługa nieruchomości	11,6	15,5	11,6
Działalność profesjonalna, nauk.-tech.	3,2	5,0	13,6
Edukacja	0,4	0,3	7,6
Kultura, rekreacja i rozrywka	0,3	0,1	17,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stabilności systemu finansowego*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011, s. 51.

¹² Dun & Bradstreet: *Data Elements*, 2006 Dun & Bradstreet Solutions, Inc., s. 1.

Istotną wydaje się konfrontacja zapytań w sprawie pozyskania dodatkowego finansowania przez przedsiębiorcę lub składanych przez inne instytucje finansowe, z bieżącą oceną finansowanego podmiotu. Za niezbędne uznać należy także sprawdzenie prognozowanej kondycji przedsiębiorstwa dla parametrów uwzględniających zwiększenie lewarowania, także w przypadku uzyskania zgody na finansowanie poza pierwotnym kredytodawcą¹³.

Monitorowanie kredytów z punktu widzenia zagrożenia utratą wartości, tak na etapie decyzji kredytowej, jak i w trakcie finansowania, winno obejmować jednak nie tylko informacje finansowe, ale również informacje spoza tego obszaru, w tym m.in. dane o toczących się postępowaniach sądowych, nakazach egzekucyjnych, zaległościach podatkowych i z tytułu ubezpieczeń społecznych oraz roszczeniach ze strony pozostałych podmiotów. Jak ważny jest stały monitoring kredytów z punktu widzenia zagrożenia utratą wartości, wykazać można biorąc pod uwagę informacje publikowane przez bank centralny.

Tabela 2

Kredyty ze stwierdzoną utratą wartości w okresie

Okres	Grudzień 2009	Marzec 2010	Czerwiec 2010	Wrzesień 2010	Grudzień 2010	Marzec 2011
Wartość należności z utratą wartości (mld zł)	25,6	24,4	27,1	27	27,1	25,8
Wskaźnik kredytów zagrożonych (%)	11,5	11,2	12,2	12,2	12,4	11,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Raport o stabilności systemu finansowego*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011, s. 49

Przykładowo, według szacunków NBP wartość tego rodzaju kredytów¹⁴, zaciągniętych przez podmioty gospodarcze w krótkim okresie, tj. od zaistnienia kryzysu finansowego (2008), można wykazać tendencję wzrostową w latach 2008–2010. W długim horyzoncie czasowym (2008–2011)¹⁵ wielkość ta wykazywała poziom relatywnie stabilny, wynosząc w pierwszym kwartale 2011 roku około dwunastu procent należności ogółem (tab. 2). Wartość należności objętych utratą wartości ustabilizowała się na koniec marca 2011 roku, na poziomie około 26 mld zł¹⁶.

¹³ Z uwagi na bezpieczeństwo banku finansującego, stosuje się w umowach kredytowych zapisy ściśle ograniczające możliwość pozyskania finansowania z innych źródeł. W tym przypadku konieczne jest wyrażenie zgody na dodatkowe finansowanie ze strony banku finansującego.

¹⁴ Ze stwierdzoną utratą wartości.

¹⁵ Średnia procentowa wartość kredytów zagrożonych w sektorze przedsiębiorstw na początku 2008 r. kształtowała się na poziomie około 6%, jej dynamiczny wzrost do wartości ponad 12% nastąpił z początkiem 2009 r.; *Raport o stabilności systemu finansowego*, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011, s. 50.

¹⁶ J. Nowak: *Płynność przedsiębiorstw, a popyt na kredyt*, „Gazeta Finansowa” 2011, nr 16, Analizy i komentarze, s. 30.

Obsługa portfela kredytów zagrożonych

Podstawowa koncepcja modeli analizy ryzyka niewykonania zobowiązań finansowych dotyczy wykorzystania danych do określenia kluczowych czynników określających prawdopodobieństwo zaistnienia zwłoki w terminie spłaty kredytu. Decyzja kredytowa podejmowana jest z uwzględnieniem opracowanej klasyfikacji kredytobiorców, a podział na klasy ryzyka wykonywany jest na podstawie jednej lub wielu zmiennych, umożliwiając prognozowanie prawdopodobieństwa niewykonywania zobowiązań w przeszłości¹⁷. Pojedyncze zmienne lub wskaźniki finansowe są porównywane do wybranych norm sektorowych lub wartości kategorii wypracowanych w ramach instytucji finansowej, na podstawie danych historycznych. W rozwoju automatyzacji decyzji w tym zakresie, pomocne staje się wykorzystanie modeli macierzowych zaopatrzonych w dane statystyczne, umożliwiając łączenie wielu informacji w jednym modelu. W zależności od kategorii pożyczkodawcy oraz szacowanego ryzyka jako wynikowe nadawane są stosowne wagi ryzyka.

Kategoria zobowiązań przedsiębiorstw zagrożonych upadłością odzwierciedlona jest w portfelach banków jako należności uznawane za zagrożone. Ich istotna wielkość wymusza konieczność wskazania na proces ich oceny. W tym zakresie, zgodnie z Ustawą Prawo bankowe¹⁸ w przypadku niedotrzymania przez kredytobiorcę warunków umowy lub w przypadku braku zdolności do spłaty zobowiązań, instytucja kredytowa ma prawo do obniżenia kwoty kredytu lub też wypowiedzenia umowy o finansowanie. Wsparciem dla tych podmiotów jest jednak możliwość wdrożenia programu naprawczego jako alternatywy do wstrzymania finansowania. Gdy jednak przedsiębiorca, którego stan uznawany jest za krytyczny, także w tym względzie nie wykorzysta szansy i ponownie zaniecha spłat, prostym przełożeniem będzie powrót do wykorzystania prawa kredytodawcy do wypowiedzenia umowy kredytu.

Kredyty zagrożone brakiem spłaty poddawane są ocenie co do możliwości ich restrukturyzacji, podobnie jak w przypadku oceny ryzyka kredytowego. Niezbędne w tym procesie jest przygotowanie podziału na te, które objęte są szansą naprawy oraz pozostałe, które stanowią przedmiot dalszego postępowania w ramach windykacji (rys. 2).

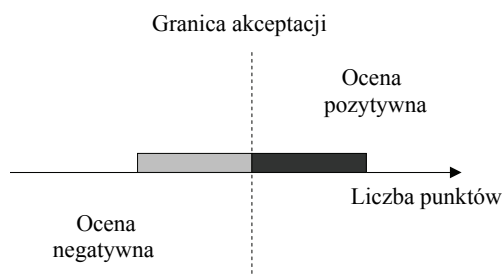
Sam proces odzyskiwania należności przeterminowanych, rozumiany jako ogół czynności o charakterze prawnych i procesowym oraz działań faktycznych, ma na celu wykonanie zobowiązania ze strony dłużnika (na rzecz instytucji finansującej, będącej wierzycielem)¹⁹. Jednym z efektywnych i relatywnie prostych działań mających na celu naprawę relacji przedsiębiorstwa kredytobiorcy z bankiem jest stosowanie upomnień. Bank bowiem,

¹⁷ J. Colquitt, *Credit Risk Management: How to Avoid Lending Disasters and Maximize Earnings*, The McGraw Hill Companies, New York 2007, s. 232.

¹⁸ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r., Prawo bankowe, DzU 140 poz. 939, art. 75, z późn. zm.

¹⁹ Rozstrzyganie sporów tego rodzaju zwyczajowo prowadzone jest ramach postępowań pozasądowych albo sądowych, a jego konsekwencją jest postępowanie egzekucyjne; *Formalne i praktyczne aspekty windykacji należności bankowych w Polsce*, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2004, s. 3.

monitorując terminowość spłaty zobowiązań kredytowych podmiotu gospodarczego, w przypadku spłat regulowanych po terminach określonych w harmonogramie lub choćby częściowego braku, traktuje zadłużenie jako przeterminowane. Równocześnie, zgodnie z zapisami umowy kredytowej, przyjmuje się za konieczne rozpoczęcie działań upominawczych, informując o możliwości zastosowania wypowiedzenia umowy kredytowej i wskazując na konsekwencje w tym zakresie²⁰.

Rysunek 2. Obszary akceptacji decyzji o naprawie kredytów zagrożonych

Źródło: opracowanie własne na podstawie: J. Colquitt, *Credit Risk Management: How to Avoid Lending Disasters and Maximize Earnings*, The McGraw Hill Companies, New York 2007, s. 232.

W praktyce możliwe jest również wprowadzenie restrukturyzacji umowy kredytu z uwzględnieniem nowych prognoz finansowych i zastosowaniem zmienionego harmonogramu spłaty kredytu. Postawa przedsiębiorcy winna być jednak na tyle aktywna, by prowadziła do odstąpienia banku od czynności windykacyjnych, uwzględniając stabilizację finansowania z ewentualnością pozyskania dodatkowego finansowania²¹.

Inicjatywa w zakresie restrukturyzacji kredytu powinna, jak się wydaje, pozostawać po stronie przedsiębiorcy. Z tej strony stosowana jest otwartość wobec banku i brak zwłoki co do przekazania dokumentacji finansowej przedsiębiorcy. Umożliwia to przeprowadzenie ponownej oceny zdolności kredytowej w nowych warunkach, przy wykorzystaniu przedstawianych prognoz. Nowe projekcje muszą być poddane wnikliwej analizie ze strony banku, szczególnie w zakresie wiarygodności ich spełnienia w odniesieniu do przychodów, jak również adekwatności kosztów finansowania jako zobowiązań wynikających ze zrestrukturyzowanego harmonogramu kredytowego.

Pamiętając, jak ważnym elementem procesu podejmowania decyzji przez bank jest zabezpieczenie ryzyka, należy ponownie zwrócić uwagę na pomiar adekwatności kapitałowej instytucji kredytowej. Wykazując adekwatność kapitałową banku²² jednym

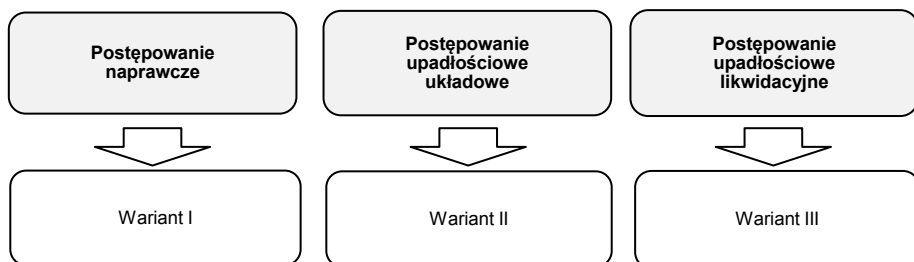
²⁰ Regulamin udzielania kredytów na zakup środków transportu, BRE Bank SA, Załącznik nr 23, Łódź 2010, par. 19.

²¹ G.E. Ruth, *Commercial lending*, American Banks Association, Washington D.C. 1999, s. 316.

²² CAR, *solvency ratio*, wynika z dyrektyw: Bazylea I, II i III.

z kluczowych wymogów określenia stabilizacji jest bowiem przypisanie ryzyka do wykazywanego przez instytucję finansową majątku. Stąd, dla odtworzenia perspektywy finansowania przedsiębiorstwa, konieczne wydaje się zwrócenie uwagi na przedstawienie propozycji dodatkowych zabezpieczeń, służących wypracowaniu zmian umowy kredytowej. Ich wartość dla banku jest podstawowym elementem umożliwiającym skuteczne wypracowanie zgodnego stanowiska stron co do naprawy relacji finansowania. Jednak pamiętać należy, że w ustalanych wewnętrznie regulaminach kredytowych sztywno określa się zasady określania wartości przyjmowanych przez bank zabezpieczeń, a ich wartość musi być odnoszona do kwoty eksponowanego zobowiązania nie rzadziej, niż raz w roku²³.

Ważnym parametrem zabezpieczeń jest ich płynność, a także możliwość obiektywnego ustalenia ich wartości rynkowej. By sprostać wymogom adekwatności kapitałowej w umowach kredytowych stosowane są zapisy dające instytucji kredytowej prawo nadzoru monitorowania aktywów stanowiących zabezpieczenie. Dopuszczalna jest także kontrola ubezpieczenia na wypadek zaistnienia szkód powodujących utratę wartości. Gdy jednak nie jest możliwe spełnienie oczekiwań ze strony instytucji finansującej, należy brać pod uwagę kolejne kroki podejmowane przez bank celem odzyskania wierzytelności. Jednym z takich, powszechnie stosowanych, sposobów jest sprzedaż będących w posiadaniu banku zabezpieczeń pierwotnej umowy kredytowej. Podejmując działania z zakresu odzyskiwania należności bankowych wykorzystywany jest tytułu egzekucyjnego²⁴.

Rysunek 3. Warianty postępowania według Prawa upadłościowego i naprawczego

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, DzU nr 60, poz. 535.

²³ J. Koleśnik, M. Rewieński: *Zabezpieczenia w bankowości – aspekty prawne i wymogi regulacyjne*, Wydawnictwo ABC Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008, s. 135.

²⁴ P. Zapadka, A. Mikos-Sitek: *Polskie prawo bankowe. Wybrane zagadnienia*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009, s. 202.

Narzędzie to regulowane jest przepisami Kodeksu postępowania cywilnego (art. 776 k.p.c.)²⁵ i Prawa bankowego²⁶, a podstawowym wymaganym elementem do rozpoczęcia dochodzenia wierzytelności jest tytuł wykonawczy (tytuł egzekucyjny z klauzulą wykonalności)²⁷. Nadana na wniosek wierzyciela klauzula (wykonalności) służy przeprowadzeniu egzekucji z wierzytelności przy zastosowaniu środków przymusu państwowego wobec dłużnika.

Z założenia jednak przedsiębiorstwo finansowane dąży do odnowienia relacji z bankiem w zakresie finansowania. Perspektywa możliwości odzyskania poprawnych stosunków umownych finansowanego z finansującym jest, jak wskazano, także możliwa. Dotyczy ona jednak nie tylko woli ze strony przedsiębiorstwa, ale także możliwości po stronie instytucji kredytowej, choć w określonych przypadkach szansą dla przedsiębiorstwa może być także ogłoszenie upadłości. W tym zakresie z jednej strony finansujący, jak i przedsiębiorstwo finansowane odczuwają negatywne skutki postępowania, ale równocześnie istnieją również argumenty za przyjęciem takiej ścieżki działania (rys. 3).

Pamiętać należy, iż w postępowaniu upadłościowym rola wierzyciela jest ograniczona, a zarząd przedsiębiorstwa prowadzony jest przez syndyka jako podmiot nie będący we wcześniejszej relacji z upadłym – finansowanym lub finansującym²⁸. Istnieją jednak wciąż możliwości podejmowania działań naprawczych (w postępowaniu upadłościowym), a ich celem, co oczywiste jest maksymalizacja korzyści dla wierzycieli przy określonej wartości aktywów i ograniczeniach prawnych. Stopień realizacji postawionych w postępowaniu upadłościowym celów zależy jednak w znacznym stopniu od stron postępowania, ich współdziałania i nakreślenia odpowiedniego, realnego horyzontu czasowego realizacji, a proceduralne podejście do realizacji postępowania upadłościowego może w istotny sposób zaważyć na rezultatach.

Podsumowanie

Współpraca banku z przedsiębiorstwem, szczególnie, tym którego byt ekonomiczny jest zagrożony, wymaga kompromisu. Wewnętrzne ograniczenia proceduralne czy regulacje prawne nie powinny być przeszkodą dla naprawy relacji podmiotów, biorąc pod uwagę możliwość renegotjacji umów kredytowych przez podmioty zagrożone upadłością. Warto pamiętać, że perspektywa finansowania, stanowiąca nową szansę dla przedsiębiorstwa, może być również pewnego rodzaju szansą dla instytucji finansującej na odzyskanie zaangażowanych wcześniej środków. Dyktowanie warunków w przypadku, gdy jedyną opcją

²⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, DzU nr 43, poz. 296, z późn. zm.

²⁶ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, DzU 140 poz. 939, z późn. zm.

²⁷ D. Zawistowski: *Postępowanie zabezpieczające: komentarz, wybór orzeczeń*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007, s. 78.

²⁸ M. Anisimowicz, *Ocena zasadności podejmowania działań restrukturyzacyjnych w postępowaniu upadłościowym*, Kwartalnik Feniks, Krajowa Izba Syndyków, Warszawa 2010, nr 1, s. 24.

dla partnera jest je zaakceptować lub odrzucić, nie może być określane mianem negocjacji. Regulacje ostrożnościowe, w tym NUK, mimo wielu ograniczeń stawianych instytucjom finansującym, pozwalają przedstawić argumenty i dążyć do kompromisu. Niewątpliwie, wykazywanie sztywnego podejścia nie musi prowadzić do oczekiwanych rezultatów, a elastyczność powinna być podstawą podejmowania decyzji. Określając byt przedsiębiorstwa jako cel nadrzędny, warto jednak zdefiniować granice kompromisu. Pamiętać należy, że prowadzenie likwidacji w zgodzie z Prawem upadłościowym i naprawczym, traktując je jako działanie skrajne, może być bowiem również akceptowanym przez bank. Koniecznym jest zatem utrzymanie stałej woli stron, dążąc do rozważenia przedstawianych obojawnie propozycji, traktując to jako działania na rzecz procesu naprawy. W przeciwnym razie przedsiębiorca, odrzucając propozycje instytucji finansującej, zbliża się do zakończenia trudnej relacji bez osiągnięcia porozumienia, a jego stan w ocenie banku pogarsza się, ograniczając możliwości wyjścia z sytuacji krytycznej. Nie sprzyja to jednak ani przedsiębiorstwu, ani finansującemu.

Literatura

- Anisimowicz M.: *Ocena zasadności podejmowania działań restrukturyzacyjnych w postępowaniu upadłościowym*, Kwartalnik Feniks, Krajowa Izba Syndyków, Warszawa 2010, nr 1.
- Colquitt J.: *Credit Risk Management: How to Avoid Lending Disasters and Maximize Earnings*, The McGraw Hill Companies, New York 2007.
- Dąbrowka A., Geller E., Turczyn R.: *Słownik synonimów*, Wydawnictwo MCR, Warszawa 1995.
- Dun & Bradstreet *Data Elements*, 2006 Dun & Bradstreet Solutions, Inc.
- Dyrektywy: Bazylea I, II i III
- Dzieliński M.: *Wpływ nowych regulacji kapitałowych na konkurencyjność polskich banków*, Narodowy Bank Polski, Materiały i studia, Warszawa 2008, nr 229.
- Khata R.S.: *Risk Management*, Global India Publications, New Delhi 2008.
- Koleśnik J., Rewieński M.: *Zabezpieczenia w bankowości – aspekty prawne i wymogi regulacyjne*, Wydawnictwo ABC Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2008.
- Nowak J.: *Płynność przedsiębiorstw, a popyt na kredyt*, „Gazeta Finansowa” 2011, nr 16, Analizy i komentarze.
- Palepu K.G., Healy P.M., *Business analysis & valuation: using financial statements*, Thomson South-Western, Mason 2008.
- Raport Komisji Nadzoru Finansowego: Formalne i praktyczne aspekty windykacji należności bankowych w Polsce, Komisja Nadzoru Finansowego, Warszawa 2004.
- Raport o stabilności systemu finansowego, Narodowy Bank Polski, Warszawa 2011.
- Regulamin udzielania kredytów na zakup środków transportu, BRE Bank SA, Załącznik nr 23, Łódź 2010.
- Ruth G.E.: *Commercial lending*, American Banks Association, Washington D.C. 1999.
- Samuelson W.F., Marks S.G.: *Ekonomia menedżerska*, PWE, Warszawa 1998.

- Slatter S., Lowett D.: *Restrukturyzacja firmy. Zarządzanie przedsiębiorstwem w sytuacjach kryzysowych*, WIG-Press, Warszawa 2001.
- Stanisławski J.: *Wielki słownik polsko-angielski*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna Philip Wilson, Warszawa 1994.
- Stefański M.: *Nowe regulacje dotyczące wymagań kapitałowych wobec banków*, Narodowy Bank Polski, Materiały i studia, Warszawa 2006, nr 212.
- Szymański W.: *Globalizacja i kryzys a uwarunkowania konkurencyjności przedsiębiorstw. Od podejścia popytowego do podażowego*, materiały konferencyjne – Konferencja pt. „Źródła wzrostu konkurencyjności polskich przedsiębiorstw”, SGH, 16 listopada 2009 r.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, DzU nr 43, poz. 296, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, DzU nr 140 poz. 939, z późn. zm.
- Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, DzU nr 60, poz. 535, z późn. zm.
- Zaleska M., Owczarz K.: *Analiza przyczyn i skali upadłości przedsiębiorstw*, Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, SGH, nr 52/2004.
- Zapadka P., Mikos-Sitek A.: *Polskie prawo bankowe. Wybrane zagadnienia*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2009.
- Zawistowski D.: *Postępowanie zabezpieczające: komentarz, wybór orzeczeń*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2007.

dr Jacek Nowak
Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach
Katedra Finansów

Streszczenie

Podmiot gospodarczy narażony na zmienne warunki funkcjonowania podlega analizie przez konkurencję, ale przede wszystkim instytucje finansujące, które w sytuacji zagrożenia bytu przedsiębiorstwa powinny być zainteresowane jego trwaniem. Wewnętrzne ograniczenia czy regulacje prawne nie powinny być przeszkodą dla naprawy relacji przedsiębiorstwa i banku, włączając możliwość renegotiacji umów kredytowych dla podmiotów zagrożonych upadłością. Regulacje ostrożnościowe, w tym NUK, mimo ograniczeń, umożliwiają dążenie do kompromisu ze strony przedsiębiorstwa i banku. W artykule przedstawiono pojęcie ryzyka upadłości, wskazując na jego komponenty uwzględniane w procesie oceny przedsiębiorstwa. Wskazano także na obowiązujące regulacje ostrożnościowe oraz zakres obsługi kredytów zagrożonych utratą wartości, uwzględniając wybrane warianty możliwych rozwiązań stosowanych w relacjach finansujący – finansowany wobec przedsiębiorstw zagrożonych upadłością.

**ELEMENTS OF THE BANK DECISION MAKING PROCESS
IN THE ENTERPRISE INSOLVENCY RISK ASSESSMENT**

Summary

Companies exposed to variable operating conditions are analyzed by competitors, but above all by the financing institutions, which are interested in the company's continuance of operations especially in an emergency. Internal restrictions or regulations should not be an obstacle to repair the relationship between banks and enterprises. It includes the possibility of financing agreement renegotiation for those at risk of bankruptcy. Prudential regulations, including Basel II, despite the limitations, allow seeking a compromise on the part of the company and the bank. The article presents the concept of bankruptcy risk, pointing out to the components included in the assessment of the company.